

ՀՈՒԱՆԴԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԵԴԵՐԱՑԻԱ
FEDERATIE ARMEENSE ORGANISATIES NEDERLAND • FAON

Adres: Weesperstraat 91 – 2574 VS Den Haag

Tel. +31624272574

E-mail: info@faon.nl

K.v.K. 27264382

Aan: Hare Excellentie D. Yeşilgöz-Zegerius
Minister van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

Den Haag, 7 december 2022

Betreft: Reactie wetsvoorstel wijziging artikel 137c Sr

Zeer geachte mevrouw Yeşilgöz-Zegerius,

Als Federatie Armeense Organisaties Nederland (FAON) verheugt het ons, dat op grond van het voorliggende wetsvoorstel het vergoelijken, ontkennen of verregaand bagatelliseren van genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden in de zin van de artikelen 6, 7 en 8 van het Statuut van het Internationaal Strafhof en van de in artikel 6 van het Handvest van het Internationale Militaire Tribunaal, omschreven misdrijven, nu expliciet strafbaar worden gesteld.

Ontkenning, bagatellisering en vergoelijking van dergelijke misdaden is uitermate pijnlijk voor slachtoffers, nabestaanden en nakomelingen van de slachtoffers. Veelal vindt dit negationisme ook plaats vanuit een houding van discriminatie jegens bepaalde bevolkingsgroepen.

Ontkenning van Armeense genocide in Nederland

De Holocaust en de bescherming tegen ontkenning of bagatellisering daarvan neemt in Nederland terecht een prominente plaats in. Slachtoffers en nabestaanden moeten niet geconfronteerd worden met de extra pijn van de ontkenning van de ramp die hun familie en hun hele etnische groep is overkomen. Dat geldt echter eveneens voor andere genocides en misdaden tegen de mensheid. De reikwijdte van en gedachte achter het Europese Kaderbesluit dat hier wordt geïmplementeerd, strekken er dan ook toe om één lijn te trekken in dergelijke misdaden en daarin geen (politiek) onderscheid te maken.

Het gaat om dezelfde pijn die de Armeense gemeenschap in Nederland nog altijd ondergaat bij de ontkenning (vaak op grove wijze), vergoelijking of verregaande bagatellisering van de Armeense genocide. Tijdens die genocide is in 1915/16 het overgrote deel van de Armeense bevolking van het Ottomaanse Rijk vermoord vanuit de staat georganiseerde en op veelal gruwelijke wijze. De overlevenden zijn gevlucht, weeskinderen werden ondergebracht bij Turkse en Koerdische gezinnen en kregen een nieuwe Turkse identiteit, alle roerende en onroerende goederen zijn gestolen resp. geconfisqueerd door de nieuwe Turkse staat en Armeens cultureel erfgoed van duizenden jaren oud is vernietigd. Naar schatting werden 1,5 miljoen Armeniërs (alsmede 1 miljoen Assyriërs en Grieken) systematisch omgebracht. Mede door de rol van de huidige Turkse staat, die economisch is gegrondvest op deze toe-eigening, houdt Turkije er een felle ontkenningpolitiek op na, en verspreidt die, georganiseerd met de lange arm en met behulp van de uitgebreide Turkse diaspora.

Uitingen van deze ontkenningpolitiek komen dan ook helaas vaak voor, zoals de afgelopen decennia veel in het nieuws was. Deze worden breed afgekeurd en gelukkig door het merendeel van de Nederlandse bevolking verafschuwed. Op dit moment loopt een aangifte van FAON (van 2020) van een aantal uitingen hiervan, zoals het thuis opzoeken van Armeniërs door Grijsze Wolven, waarbij ontkenningpamfletten in hun brievenbussen worden gegooid. Men hoeft slechts een simpele zoekslag op Nederlandse social media te maken om online wekelijkse voorbeelden van ontkenning, vergoelijking of bagatellisering van de Armeense Genocide te vinden.

Die ontkenning wordt vaak gecombineerd met een zeer agressieve en soms zelfs gewelddadige houding richting de Armeense gemeenschap. Genocide-ontkenning is dus niet alleen pijnlijk maar is een concrete bedreiging voor de veiligheid van de Armeense gemeenschap. Dit toont als geen ander de urgentie van het wetsvoorstel.

Wetenschappelijke consensus en status Armeense genocide

Het gaat bij de Armeense genocide om feiten die niet voor betwisting vatbaar zijn en geen nader onderzoek vereisen, zoals historici en genocide-wetenschappers in internationaal verband meerdere malen hebben benadrukt. Gewezen zij op publieke verklaringen zoals bijv. van de International Association of Genocide Scholars, waarin expliciet en gericht door de prominente wetenschappers op dit terrein wordt geuit dat aan consensus over en status van de Armeense genocide wetenschappelijk niet getwijfeld kan worden¹. Dat – anders dan bij de Holocaust – de dader-staat nog altijd met alle middelen tracht deze feiten te ontkennen of te verdoezelen, doet aan de wetenschappelijke consensus niet af. Niet voor niets is het begrip Genocide door de jurist Raphael Lemkin nota bene gecreëerd met de Armeense Genocide als voorbeeld².

Ook is van belang dat reeds jarenlang ook aan de Nederlandse universiteiten de Armeense genocide onderwezen wordt naast andere genocides zoals de Holocaust en de Rwandese genocide, waarbij het NIOD een belangrijke rol speelt³. Datzelfde geldt voor nagenoeg alle internationale prominente academische faculteiten die zich richten op bestudering van genocides ofwel de Ottomaanse geschiedenis⁴.

Hoewel o.a. de Armeense en Rwandese genocides in de toelichting bij het wetsvoorstel, zoals die nu luidt, niet met naam genoemd worden, denken we er gevoeglijk van uit te kunnen gaan dat de strafbaarstelling van de ontkenning evenzeer ten aanzien hiervan geldt. Zoals het Kaderbesluit bepaalt en in de toelichting is verwoord, geldt voor de bepaling van de misdaden die ontkend worden, het criterium van algemene opvatting en wetenschappelijke consensus. Volledigheidshalve zij vermeld, dat de Nederlandse regering meermalen heeft aangegeven deze wetenschappelijke consensus te onderschrijven⁵.

Wij achten het gezien al het vorenstaande teleurstellend dat alleen de Holocaust en Srebrenica meermalen expliciet in het huidige concept voor de Memorie van Toelichting genoemd staan en achten het vanuit maatschappelijk, wetshistorisch en moreel perspectief uitermate wenselijk dat (in ieder geval) de Armeense genocide daaraan als voorbeeld wordt toegevoegd.

Ten aanzien van het wetsvoorstel brengen wij voorts graag nog het volgende in:

Eerdere wetsvoorstel

Gemist wordt in de toelichting een verwijzing naar het initiatief-wetsvoorstel van de ChristenUnie⁶, waarvan de mondelinge behandeling in eerste termijn in de Kamer in 2011 plaatsvond, verdedigd door ChristenUnie Kamerlid Joël Voordewind, en eveneens een expliciete strafbaarstelling van genocide ontkenning inhield, waarbij als expliciet voorbeeld de Armeense Genocide werd genoemd. Behalve dat dit weinig hoffelijk overkomt naar de initiatiefnemer, zijn er in deze Kamerstukken veel behartenswaardige passages te vinden, die ook van betekenis zijn voor het onderhavige wetsvoorstel. Over het voorstel was een uitgebreide publieke discussie. Het thema “vrijheid van meningsuiting” nam in de discussie destijds een centrale plaats in, en gaf uiteindelijk de doorslag, dit hoewel ten tijde van de behandeling het Europees Kaderbesluit reeds gold en ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting in relatie tot genocide-ontkenning de Europese positie had vastgesteld. Tevens werd toen van regeringszijde vastgehouden aan de gedachte dat de bestaande wetgeving (van de groepsbelediging) al voldoende bescherming bood voor genocide-ontkenning. Ook

¹ <https://genocidescholars.org/wp-content/uploads/2019/04/Turkish-State-Denial-Open-Letter.pdf>

² <https://www.facinghistory.org/resource-library/conventional-revolution-raphael-lemkin-and-crime-without-name> & <https://vimeo.com/125514772>

³ Zie o.a. het curriculum van de Master Holocaust & Genocide studies van de UVA en het NIOD, waar de Armeense Genocide prominent onderdeel van uitmaakt <https://www.uva.nl/en/programmes/masters/holocaust-and-genocide-studies-history/holocaust-and-genocide-studies.html>.

⁴ Zie bijv. de relevante faculteiten van Harvard, Yale en Oxford: <https://rpl.hds.harvard.edu/faq/armenian-genocide> <https://gsp.yale.edu/case-studies>, <https://www.torch.ox.ac.uk/armenian-genocide-research>

⁵ Zie o.a. <https://www.openkamer.org/kamervraag/2015Z05553/>

⁶ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/30579>, nr 1-9

juridisch-inhoudelijk wordt een vergelijking, en eventuele lering uit inhoud en behandeling van het initiatiefvoorstel gemist.

Keuze voor toevoeging aan 137c Sr (beledigingsbestanddeel)

De keuze om de via het Kaderbesluit gevraagde expliciete strafbaarstelling via het beledigingsartikel onder te brengen, zou nog een nadere beschouwing verdienen. De keuze wordt nl. gemotiveerd vanuit de wens de bestaande rechtspraak te codificeren.

Deze rechtspraak was “bij gebrek aan beter” gebaseerd op artikel 137c Sr, hetgeen vaak als een lastig element werd gezien; een expliciete strafbaarstelling kent in principe deze “omweg” niet. De vraag is nu of door deze basis aan te houden geen onbedoelde beperking wordt ingebouwd, daar ten minste aan het beledigingsaspect ook aandacht dient te worden besteed. Ook zouden mogelijk afbakeningsproblemen tussen de verschillende onderdelen van artikel 137c Sr kunnen ontstaan m.b.t. dit onderwerp. Overwogen zou kunnen worden of zelfstandige strafbaarstelling zonder het bestanddeel van belediging niet de voorkeur geniet.

Uitleg vergoelijking of bagatellisering

Waar de term ontkenning duidelijk is, kan wellicht nader ingegaan worden op de betekenis van “vergoelijking” of “verregaande bagatellisering”. En hoe worden deze termen gezien, ook in relatie met de huidige jurisprudentie, waarin het woord “verregaand” bij bagatellisering niet wordt gebruikt. Bekende propaganda die in dit kader structureel wordt gebruikt komt neer op drogredenen als “ze hebben het zelf verdiend” of “het was een oorlog”.

Ondergrens reikwijdte

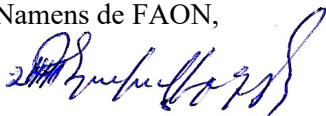
Ten slotte is geen aandacht besteed aan het aspect dat de ondergrens voor het vallen onder de potentiële reikwijdte van artikel 137c Sr met deze wijziging relatief laag komt te liggen. Het gaat immers niet alleen om feiten die als genocide kwalificeren, maar ook om misdaden tegen de menselijkheid, waarbij het Statuut van Rome als voorbeelden noemt het doden of gedwongen verplaatsen van mensen als onderdeel van een structurele aanval op burgerbevolking. Die reikwijdte is dus veel breder dan de bekende voorbeelden als de Holocaust en Armeense genocide, hetgeen er ook toe zal leiden dat minder snel twijfels hoeven te bestaan over vereiste specialistische kennis over de feiten.

Afsluitend

Graag zijn wij bereid over alle voornoemde punten met u in gesprek te gaan en/of mee te denken in het verdere wetstraject.

Hoogachtend,

Namens de FAON,

M. Hakhverdian, voorzitter